

Arkeologisk undersökning av dike RAÄ Grangärde nr 869

Smaltjärnsröjningen 3:2

Inför planerat vägbygge i Grangärde socken, Ludvika kommun,
Dalarnas län.

2016

Arkivrapport dnr 12/16

Greger Bennström

© Lantmäteriet i2014/00618

Dalarnas museum, Falun, 2016

Inledning

Inför planerad vägbyggnation genomförde Dalarnas museum en arkeologisk undersökning av ett dike/vattenränna, RAÄ Grangärde nr 869, på fastigheten Smaltjärnsröjningen 3:2 i Grängesberg, Ludvika kommun, se bilaga 1. Undersökningen genomfördes av två arkeologer i juni 2016. Beslut om undersökningen hade tagits av Länsstyrelsen Dalarna, dnr 431-5443-2015 och beställare var Trafikverket.

Antikvarisk bakgrund

Inför det planerade vägbygget genomförde Dalarnas museum år 2015 en arkeologisk utredning. Vid utredningen påträffades bland annat ett dike/vattenränna, RAÄ Grangärde nr 869, vilket bedömdes som fornlämning. Anläggningen bestod av ett ca 200 meter långt dike som grävts på skrå i en sluttning. På utsidan av nedgrävningen, nedsidan av sluttningen, var en 2-3 meter bred och 1-1,5 meter hög vall av sten och grus upplagd. Diket fanns inte med på något historiskt kartmaterial men gav ett ålderdomligt intryck och det växte fullstora träd i det. Dikets funktion var också något oklar, men en tolkning var att det kunde ha använts för att fylla på vatten i Lomtjärnsdammen som låg på andra sidan nuvarande riksvägen. Diket/vattenrännan skulle således kunna ha samband med den tidiga gruvbrytningen i Grängesberg (Bennström 2015).

I närområdet, väst och sydväst om den här aktuella lämningen, har tidigare andra äldre diken/vattenrännor och konstkanaler registrerats, fornlämningarna Ljusnarsberg nr 263:1, Grangärde nr 850 och nr 857. Dessutom ligger diket/vattenrännan endast ett par hundra meter öster om Grängesbergs stora gruvområde, Grangärde nr 521:1, vilket innehåller en mängd olika lämningar från både äldre och nyare gruvverksamhet, se bilaga 2 (Bennström, Carlsson & Jönsses 2011).

Syfte

Syftet med utredningen var att klargöra dikets/vattenrännans funktion och försöka bestämma dess ålder. Vidare skulle dikets ursprungliga djup och bredd samt eventuella konstruktionsdetaljer dokumenteras.

Metod

Då diket låg i en brant sluttning i skogsmark grävdes schakten för hand. Torv och förna avlägsnades i diket och på vallen. Även lös jord och grus på kring stenarna i vallen avlägsnades. Därefter rensades botten på diket lagervis. Schakten och mittfåran på diket mättes in med RTK. Kvalitén på mottagningen var dock varierande på grund av den omgivande skogen och inmätningen fick därmed något större felmarginal än normalt.

Resultat

Schakt 1. En yta på ca 5x1 meter (N-S) torvades av. Avtorvningen gick från dikets nedgrävningskant i söder, genom själva diket och över vallen på norra sidan. Under torv och förna fanns morängrus, sten och blekjord. Diket var efter avtorvningen 2 meter brett mellan nedgrävningskanten i söder och den stenfyllda vallen i norr. I mitten av diket kunde en skålformad ränna iakttas. Rännan var 0,5 meter bred i ytan och 0,2 meter djup. Mot stenvallen i norr var ett intill 0,35 meter tjockt lager morängrus. Morängruset bildade en 0,8 meter bred avsats mellan stenvallen och bottenrännan. För att utröna dikets konstruktion och komma ned till den naturliga markytan grävdes en 1 meter lång och 0,4 meter bred fördjupning i mitten av schaktet. Under morängruset var ett brunbeige siltigt material vilket sluttade med den naturliga slänten ned under stenvallen. Stenarna i vallen var 0,2-1,3, mestadels 0,3-0,6, meter stora. De flesta större stenarna var skarpkantade. Inga spår efter kallmurning eller träkonstruktioner kunde iakttas.

Schakt 2. En yta på 1,5x0,6 meter torvades av nere i diket. Rännan i dikets botten var här något bredare, 0,8 meter, annars gjordes samma iakttagelser som i schakt 1. Se bilaga 3.

Slutsatser och utvärdering

Undersökningen kunde konstatera att diket ursprungligen varit ca 2 meter brett i övre delen och att en 0,5-0,8 meter bred och 0,2 meter djup skålformad ränna fanns i dikets botten. Inga spår efter kallmurning kunde iakttas i vallen. Inte heller kunde några spår efter träkonstruktioner iakttas. Dikets funktion eller ålder har inte helt kunnat fastställas genom undersökningen. Då diket inte verkar ha varit brädklätt kan den skålformade ränna som kunde iakttas i mitten av diket uppkommit genom rinnande vatten. Inmätningen visade att diket sluttade svagt åt väster, det vill säga mot Lombergssdammen. Höjden över havet var ca 184,5 meter i östra änden och ca 182,5 meter över havet i västra änden. Vilket skulle bekräfta tolkningen att dikets funktion var att fylla på vatten i Lombergssdammen och att den västligaste delen i så fall förstörts av riksvägen.

Sammanfattning

Inför en planerad vägbyggnation genomförde Dalarnas museum en arkeologisk undersökning i juni 2016. Undersökningen gällde ett dike/vattenränna, Grangårde nr 869, vid Lomberg, strax söder om Grängesberg, Ludvika kommun. Syftet var att utröna dikets funktion och försöka bestämma dess ålder samt att dokumentera konstruktionsdetaljer. Två mindre schakt grävdes för hand genom diket och vallen i anläggningens västra del. Vissa delar av dikets ursprungliga konstruktion kunde klargöras. Diket var ca 2 meter brett i övre delen och kantades i norr av en vall bestående av sten och morängrus, men utan spår av

kallmurning. I diketets botten var en 0,5-0,8 meter bred och 0,2 meter djup skålformad ränna. Några spår efter träkonstruktioner kunde inte iakttas och därmed gick diket inte heller att datera. Tolkningen att diket fyllt på vatten i Lombergdammen stärktes då lutningen kunde dokumenteras genom inmätning. Dalarnas museum anser att ytterligare arkeologiska insatser inte är nödvändiga för det här aktuella arbetsföretaget.

Referenser

Bennström, Greger (2015). *Arkeologisk utredning Grängesberg ombyggnad av riksväg 50 i anslutning till gruvområde Grangärde 527:1 i Ludvika kommun, Dalarnas län*. Dalarnas museum Arkeologisk rapport 2015:13. Falun.

Bennström, Carlsson & Jönnes (2011). *Grängesberg – kulturhistorisk utredning av gruvområdet*. Dalarnas museums serie av rapporter: 25. Falun.

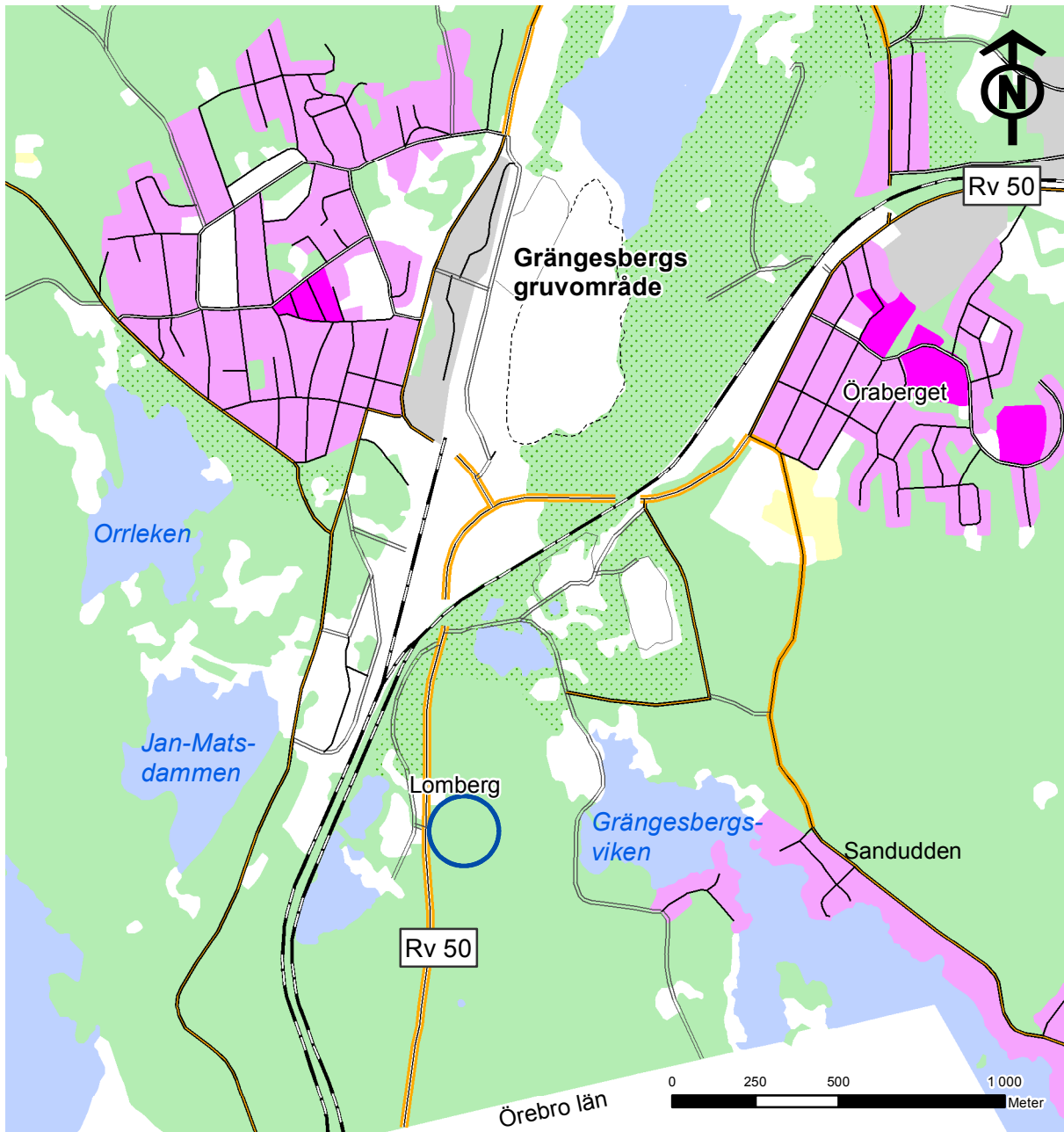
Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-5443-2015
Socken:	Grangärde
Fornlämning, RAÄ-nr:	869
Fastighet:	Smaltjärnsröjningen 3:2
Koordinater, mitten:	N 6658360
(SWEREF99 TM)	E 499307
Höjd (RH 2000):	281-285 m.ö.h.
Inmätning:	RTK-GPS
Utförandetid:	2016-06-08
Undersökt yta, kvadratmeter:	8,5 m ²
DM projektnummer:	1613
DM diarienummer:	12/16
DM foto accesionsnr:	2016 42, 9 foton
Arkeologisk personal:	Greger Bennström, David Fahlberg
Projektansvarig:	Greger Bennström

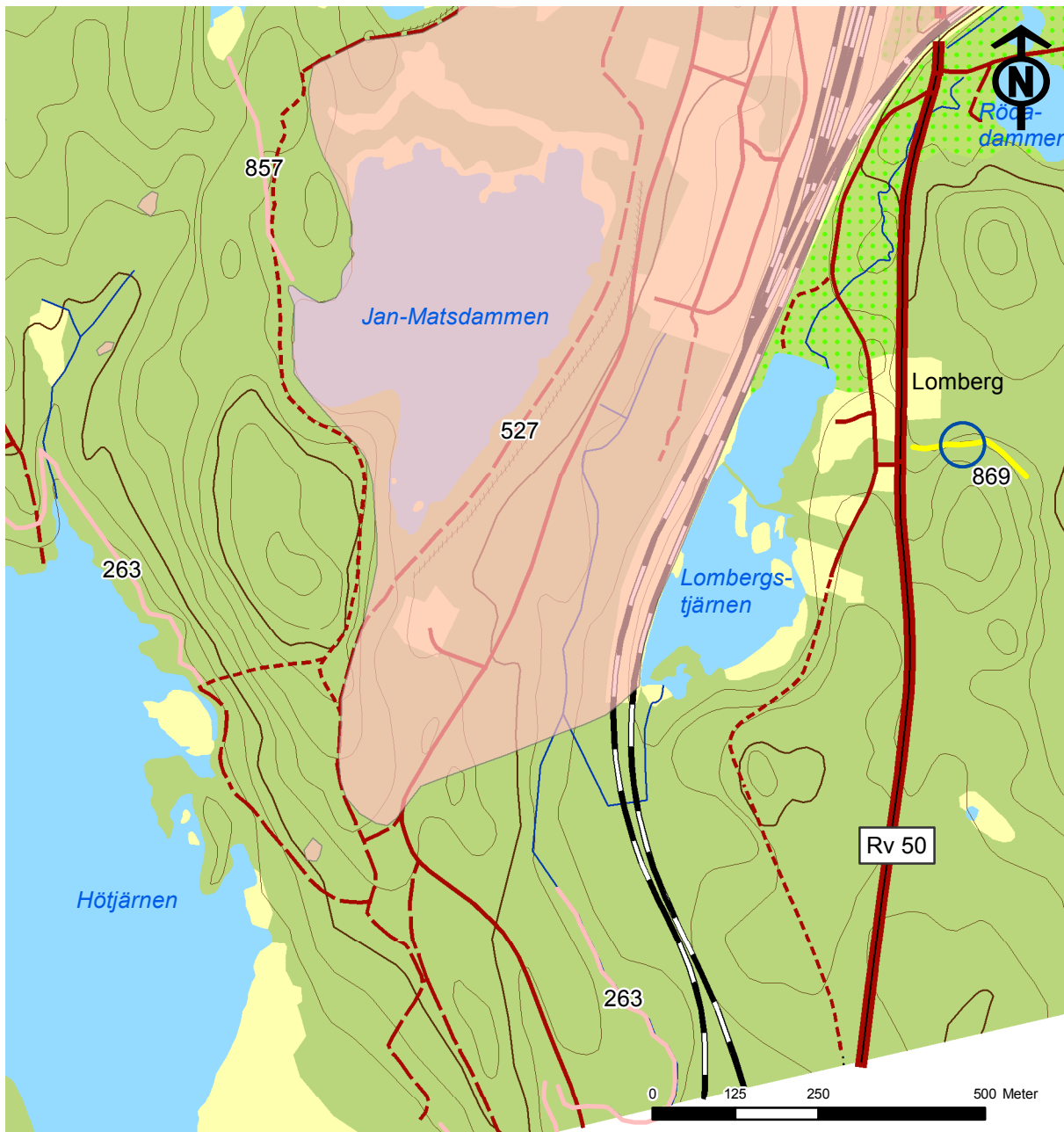
Dokumentationsmaterialet bestående av shapefiler, anteckningar och foton förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

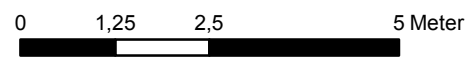
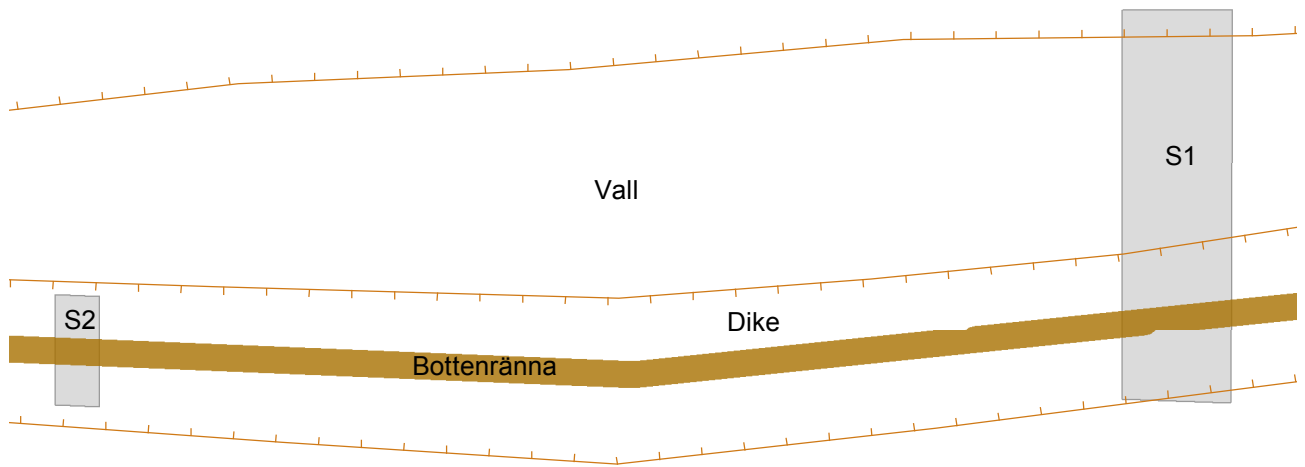
1. Översiktskarta skala 1:20 000.
2. Karta med undersökningsområdet och fornlämningar. Skala 1:10 000
3. Skiss över schakt och anläggning. Skala 1:100.

Bilaga 1. Utdrag från terrängkartan med undersökningsområdet inom den blå cirkeln. Skala 1:20 000.

Bilaga 2. Utdrag ur fastighetskartan med det aktuella diket markerat med gult och närliggande diken/rännor samt gruvområdet med rosa och respektive nummer. Undersökningsområdet inom den blå cirkeln. Skala 1:10 000

Bilaga 3. Skiss över diket och vallen med de båda schakten markerade med grått. Skala 1:100